

Александар КРСТИЋ
Историјски институт
Београд

ДОКУМЕНТИ О УГАРСКИМ ПОСЕДИМА ДЕСПОТА ЂУРАЂА ДАТИМ У ЗАЛОГ ЈОВАНУ ХУЊАДИЈУ 1444. ГОДИНЕ*

Апстракт: Рад доноси критичко издање две повеље из 1506. године, које садрже преписе аката Стонобеоградског каптола из 1445. године о увођењу Јована Хуњадија у посед, по праву залога, градова Мункача и Ершомља (Вршца), и вароши Сатмар, Немети, Нађбања, Дебрецин и Бесермењ, са припадајућим властелинствима. Поменута властелинства била су више деценија у поседу српских деспота, а Ђурађ Бранковић дао их је Јовану Хуњадију у залог након „Дуге војне” (1443-1444) и обнове српске државе. Осим Вршца, деспот више није успео да поврати ове поседе, које су потом држали чланови породице Хуњади.

Кључне речи: Стефан Лазаревић, Ђурађ Бранковић, Јован Хуњади, Мункач, Сатмар, Немети, Нађбања, Дебрецин, Бесермењ, Ершомљо (Вршац).

Изасланик Беатрисе Франкопан, удовице херцега Јована Корвина, тражио је 11. новембра 1506. године од дворског судије у Будиму преписе неколико исправа. Документи су везани за део поседа које је деспот Ђурађ Бранковић (1427-1456) имао у Угарској, и које је дао у залог Корвиновом деди Јовану Хуњадију: Мункач, Сатмар, Немети, Нађбања, Дебрецин, Бесермењ и Ершомљо (Вршац). У питању су била два акта Стонобеоградског каптола од 18. септембра 1445. године о увођењу Јована Хуњадија у посед добијених властелинстава и две повеље које су после споразума између

* Рад је настао као резултат истраживања на пројекту Министарства за просвету и науку *Средњовековне српске земље (13–15. век): политички, привредни, друштвени и правни процеси* (Ев. бр. 177029).

српског владара и угарског губернатора Хуњадија у Смедереву 9. и 10. маја 1450. године издали палатин Ладислав Горјански и сâм деспот Ђурађ. Тим споразумом деспот је потврдио давање наведених поседа (осим Вршца) у залог Хуњадију, док не исплати дуг од 155.000 златних форинти. Пошто су ове повеље почетком 16. века биле у рукама Николе Керестурија,¹ Корвинова удовица је од канцеларије дворског судије добила њихове преписе 16. новембра 1506. године.² На тај начин су сачувани документи који допуњују и проширују сазнања о сложеним односима између деспота Ђурђа и Јована Хуњадија, као и о поседима које је српски владар имао на територији Угарске краљевине.

Ванбрачни син угарског краља Матије (1458-1590) и унук Јована Хуњадија, херцег Јован Корвин (1473-1504) био је од свог оца назначен за наследника престола и обдарен бројним титулама и поседима. Он је крајем 15. века био највећи поседник у Угарској. Иако је после очеве смрти 1490. године као незаконити син остао без круне, нови краљ Владислав II Јагелонц (1490-1516) потврдио је његова огромна имања. Наследивши своју бабу, Хуњадијеву удовицу Јелисавету Силађи, Јован Корвин је од 1484. године држао и Мункач и Дебрецин.³ Корвин је умро октобра 1504. године, па је његова удовица Беатриса

¹ Према његовим речима, повеље му је на чување дао канцелар и печујски бискуп Ђорђе Сатмари. Није познато како су оне доспеле код канцелара. У борбама око престола након смрти краља Матије, палатин Стефан Батори и војсковођа Павле Кињижи победили су 4. јула 1490. године код Шарвиза Јована Корвина и његове присталице. Корвин се осам година касније жалио како је том приликом потпуно опљачкан, и да су све његове повеље дошле у туђе руке: F. Šišić, *Rukovet spomenika o hercegu Ivanišu Korvinu i o borbama Hrvata s Turcima (1473-1496) II*, *Starine JAZU* 38 (1937) 111; *ИСН II*, 449, нап. 12 (С. Ћирковић).

² Документи се чувају у Мађарском државном архиву у Будимпешти – Magyar Országos Levéltár, *Collectio Antemohacsiana*: DL 37602; DL 37608; DL 37609. Повељу палатина Ладислава Горјанског од 9. 5. 1450. године издали су: L. Thallóczy – A. Áldásy, *Magyarország mellektartományainak oklevéltára II, A Magyarország es Szerbia kozti összekötetesek oklevéltára 1198-1526 (=Oklevéltár)*, Budapest 1907, 159-162.

³ F. Šišić, *Rukovet I*, *Starine JAZU* 37 (1934) 200-201, 223, 291; G. Schönherr, *Hunyadi Corvin János (1473-1504)*, Budapest 1894; *Историја српског народа (=ИСН) II*, 447-449 (С. Ћирковић); P. Engel, *The Realm of St Stephen. A History of Medieval Hungary 895-1526*, London-New York 2001, 317, 333, 338, 345-346; П. Рокаи, З. Ђере, Т. Пал, А. Касаш, *Историја Мађара*, Београд 2002, 173-175; *Hrvatski biografski leksikon 6 (I – Kel)*, Zagreb 2005, 135-137, s. v. *Ivaniš Korvin* (B. Grgin).

Франкопан,⁴ вероватно због доказивања права на поседовање Мункачког и Дебрецинског властелинства, две године касније тражила преписе поменутих исправа.⁵ Да су баш ти поседи били разлог њеног интересовања за ове акте из средине 15. века, види се и по томе што су у преписима исправа Стонобеоградског каптола из 1506. године пренети само извештаји о увођењу Хуњадија у посед Дебрецина у Бихарској, Бесермења у Саболчкој, града Мункача и вароши Берг, Ламбертсас и Вари у Берешкој жупанији, са припадајућим селима и селиштима. Међу актима преписаним 1506. године, међутим, не налазе се извештаји из 1445. године о увођењу ердељског војводе у посед добара која је истом приликом добио у Сатмарској жупанији (Сатмар, Немети, Нађбања) и Крашовској жупанији (Вршац), па се може оправдано претпоставити да херцегинја тада није била заинтересована за ова властелинства.⁶

Сва наведене поседе, осим можда Вршца у Крашовској жупанији,⁷ добио је још деспот Стефан Лазаревић: Дебрецин, Бесермењ, Сатмар, Нађбању, као и Фелшебању 1411. године,⁸ а Мункач око 1422/1423. године.⁹ Поседи су након Стефанове смрти 1427. године припали његовом сестрићу и наследнику Ђурђу Вуковићу (Бранковићу), али су му због

⁴ Беатриса је била кћи Лујзе Арагонске и кнеза Бернардина Франкопана, хрватског великаша који је подржавао Јована Корвина у настојању да се домогне угарског престола након смрти краља Матије. За Корвина се удала 1496. године, а после његове и смрти сина Кристофа (1505) преудала се 1509. године за маркгрофа Ђорђа Бранденбуршког: F. Šišić, *Rukovet II*, 98, 115, 151; V. Klaić, *Poviest Hrvata IV*, Zagreb 1980³, 251, 255, 266, 277-280; *Hrvatski biografski leksikon 4 (E – Gm)*, Zagreb 1998, 399, s. v. *Frankapan Beatrica* (P. Strčić); P. Engel, *The Realm*, 365; idem, *Középkori magyar genealógia*, Magyar Középkori Adattár, CD-Rom, Budapest 2001, tab: *Frangepán 2. Cetini és Modrusi ág; Hunyadi (Corvin)*.

⁵ Дебрецин је и у јануару 1506. године припадао Беатриси Франкопан: G. Herpay, *Debrecen szabad királyi város levéltára diplomagyűjteményének regesztái*, Debrecen 1916, 95-96.

⁶ DL 37602.

⁷ Први сигуран податак о томе да је град Ершомљо био у поседу српског деспота потиче из 1431. године: F. Pesty, *Krassó vármegye története III*, Budapest 1883, 340-342; А. Крстић, *Вршац у средњем веку. II део: 15. – прва половина 16. столећа*, Историјски часопис (=ИЧ) 60 (2011), у штампи.

⁸ L. Thallóczy – A. Áldásy, *Oklevéltár*, 52-57; *ИСН II*, 322 (С. Ћирковић).

⁹ Деспотов кастелан Никола Рац јавља се у Мункачу 1424. године: V. Iványi, *A római szent birodalmi széki gróf Teleki-család gyömrői levéltára*, Szeged 1931, 118; P. Engel, *Magyarország világi archontológiája 1301-1457 (=Archontológia) I*, Budapest 1996, 369-370.

сукоба са новим угарском краљем Владиславом I Јагелонцем (1440-1445) одузети 1440. године, и дати другим личностима.¹⁰ Деспот Ђурађ се у лето 1441. године измирио са краљем Владиславом I и његовим присталицама, па су му одузета властелинства била враћена. Није сигурно ни да је млади краљ успео да реализује своје одлуке о одузимању деспотових имања, нити да су нови власници успели да их запоседну.¹¹

Деспот је ипак ускоро морао да ердељском војводи Јовану Хуњадију препусти бројне поседе широм Угарске. Како би му надокнадио ратне трошкове током „Дуге војне” са Турцима, и задобио га за склапање мира са султаном којим је обновљена српска држава, деспот Ђурађ је у лето 1444. године Хуњадију у залог дао Вилагошко властелинство у Зарандској жупанији. Овај комплекс поседа деспот је добио 1439. године од краља Алберта (1437-1439).¹² Из докумената које овом приликом објављујемо, види се да су и властелинства Мункач, Сатмар, Немети, Нађбања (*Rivuli Dominaum*), Дебрецин, Бесермењ и Вршац била дата у залог Хуњадију. Додуше, у писму палатина Ловре Хедерварија Стонобеоградском каптолу од 2. јула 1445. године, којим се тражи да Хуњади буде уведен у посед ових градова и вароши по праву залога, не каже се од кога их је ердељски војвода добио. То се не помиње ни у актима овог каптола од 18. септембра исте године, којим се извештава да је Хуњади уведен у посед Дебрецина, Бесермења, Мункача, Берега, Ламбертсаса и Варија.¹³ Ипак,

¹⁰ L. Thallóczy – A. Áldásy, *Oklevéltár*, 137; F. Pesty, *Krassó III*, 381-383; V. Radvánszky – L. Závodszy, *A Héderváry család oklevéltára I*, Budapest 1909, 197-200; уп. *ИСН II*, 250-251, 326-327 (М. Спремић, С. Ћирковић); М. Спремић, *Деспот Ђурађ Бранковић и његово доба*, Београд 1994, 235-236, 247-248.

¹¹ *ИСН II*, 327 (С. Ћирковић).

¹² G. Fejér, *Genus, incunabula et virtus Ioannis Corvini de Hunyad*, Budae 1844, 71-75; J. Teleki, *Hunyadiak kora Magyarországon X*, Pesten 1853, 159-164; *ИСН II*, 257, 327 (М. Спремић, С. Ћирковић); P. Engel, *A szegedi eskü és a váradi béke. Adalék az 1444. év eseménytörténetéhez*, Mályusz Elemér emlékkönyv, Budapest 1984, 85; М. Спремић, *Деспот Ђурађ*, 288; Ђ. Бубало, *Поседи српских деспота у одбрамбеним плановима Краљевине Угарске 1458. и 1459. године*, Пад Српске деспотовине 1459. године, зборник радова, ур. М. Спремић, Београд 2011, 232.

¹³ DL 37602. Процедура увођења у посед неког имања, добијеног у трајно власништво или у залог, обављана је у средњовековној Угарској по утврђеној правној процедури, у којој су важну улогу имала „места јавне вере” (првостолни, столни, и већи зборни каптоли, или најзначајнији манастири – конвенти). Они су по налогу краља или палатина слали свог човека, који је са изаслаником државне власти на лицу места, у присуству суседа и сумеђника, уводио новог власника или држаоца у посед. Уколико би неко од суседа имао нешто против таквог правног

у контексту претходних, али и потоњих догађаја јасно је да је наведена властелинства Хуњадију у залог дао управо српски владар, у исто или приближно исто време када и Вилагош. Преживевши катастрофални пораз код Варне 10. новембра 1444. године, када је живот изгубио и млади краљ Владислав I, Хуњади је брзо постао најутицајнија личност у Краљевини. Пошто је у марту 1445. године уведен у посед Вилагоша, он је 14. априла боравио у Бесермењу, где је издао повељу којом је вароши Мункач даровао права слободног града.¹⁴ Хуњади је, дакле, и неколико месеци пре него што је у другој половини јула и првој половини августа 1445. године званично уведен у посед деспотових градова и вароши добијених у залог, држао наведена властелинства у својим рукама.

Када је заробљен у Србији 1448. године, после тешког пораза угарске војске у сукобу са Турцима на Косову пољу, Хуњади је морао деспоту да врати Вилагош и Вршац.¹⁵ По повратку у Угарску, губернатор је осудио деспота на конфискацију поседа, које је почео да додељује својим присталицама. То је довело до отворених сукоба између његових људи и деспотових службеника, па је посредовањем палатина Ладислава Горјанског склопљен напред поменути привремени споразум између српског владара и угарског губернатора маја 1450. године. Тврђава Мункач и вароши Нађбања, Сатмар, Немети, Дебрецин, те поседи Бесермењ и Дада остали су и даље у залогу код Хуњадија.¹⁶ Такво стање у погледу наведених властелинства потврђено је и мировним уговором у Смедереву од 7. августа 1451. године, којим је деспот Ђурађ поново регулисао односе са Јованом Хуњадијем.¹⁷ На тај начин су поменута властелинства практично трајно прешла у руке Хуњадија, и деспотска породица није више успела да их поврати.

чина, морао је да изрази свој протест са одговарајућим образложењем. Представници владара и „места јавне вере” су о спроведеном поступку извештавали овлашћени каптол или конвент, који је о томе састављао одговарајући правни акт. Уп. Р. Engel, *The Realm*, 122-123; П. Рокаи, *Историја*, 33-34.

¹⁴ A. Sas, *Szabadalmas Munkács város levéltára*, Munkács 1927, 10; Р. Engel, *A szegedi eskü és a váradi béke*, 85, 95; idem, *The Realm*, 287. Уп. Ђ. Бубало, *Поседу*, 232.

¹⁵ K. Szabó, *Az Erdélyi Múzeum eredeti oklevéleinek kivonatai (1232-1540) III*, *Történelmi Társulat* 1890, 105; *ИСН II*, 327-328 (С. Ђирковић); М. Спремић, *Деспот Ђурађ*, 344-345; Ђ. Бубало, *Поседу*, 233; А. Крстић, *Вршац II*.

¹⁶ L. Thallóczy – A. Áldásy, *Oklevéltár*, 159-162.

¹⁷ J. Teleki, *Hunyadiak kora Magyarországon X*, Pesten 1853, 305-312; G. Fejér, *Genus*, 149-157; *ИСН II*, 328 (С. Ђирковић); Ђ. Бубало, *Поседу*, 234.

У сукобима који су се распламсали између Бранковића и Хуњадија последњих година постојања средњовековне српске државе, на мети су се нашли и преостали деспотски поседи у Угарској. Обавештени смо о заплетима насталим око Бечеја и Вршца, које су хуњадијевци покушали да изнуде од старог деспота Ђурђа после његовог заробљавања у Купинику крајем 1455. године, а потом их заузеле 1457. године.¹⁸ До лета 1458. године, када је нови угарски краљ Матија Корвин преговарао са Ђурђевим наследницима о предаји Смедерева и Голупца у замену за градове у Угарској, Бранковићи су остали без својих посела на територији Краљевине. Били су им изгледа враћени само Бечеј, Бечкерек и Вршац, уз стављање у изглед повратка других имања (Нађбања, Мункач, Токај, Бергсас, Сатмар, Немети, Дебрецин, Бесермењ и Дада са свим поседима и приходима који им припадају). Због тога је протествовала краљева мајка Јелисавета Хуњади, која је држала спорна деспотска властелинства. Међутим, након предаје Голупца Турцима августа исте 1458. године, сви поседи у Угарској били су одузети деспотској породици Бранковић.¹⁹

*

Овом приликом биће објављене две повеље дворског судије, грофа Петра од Сентђурђа и Базина, издате 16. новембра 1506. године, које се у Мађарском државном архиву у Будимпешти (Magyar Országos Levéltár), у серији Diplomataikai levéltár чувају под истом сигнатуром DL 37602 (стара сигнатура: Q 234/190). Оне потичу из породичног архива Хуњадија. Колико ми је познато, повеље досад нису издаване. Обе повеље у већем делу имају идентичан садржај. Прва повеља садржи препис повеље Стонобеоградског каптола од 18. септембра 1445. године, о увођењу Јована Хуњадија у посед вароши Дебрецин и Бесермењ са њима припадајућим селима, пустарама и свим правима, 22. и 24. јула исте године. Друга повеља дворског судије доноси препис повеље истог каптола, издате истог дана, поводом увођења Хуњадија у посед града Мункача са припадајућим селима и пустарама 5. августа, и његовог увођења у посед вароши Берг (8. августа), Ламбертсас (11. августа) и Вари (14. августа

¹⁸ F. Pesty, *Krassó III*, 406-408; *Oklevéltár a gróf Csáky család történetéhez I/1*, Budapest 1919, 423-425; *ИСН II*, 304, 328-329 (М. Спремић, С. Ћирковић); М. Спремић, *Деспот Ђурађ*, 471-473, 503-504; П. Рокаи, *Историја*, 158-159.

¹⁹ *ИСН II*, 329, нап. 50 (С. Ћирковић); А. Крстић, *Вршац II*; Ћ. Бубало, *Поседи*, 235-242.

1445. године). Обе каптолске исправе у првом делу садрже писмо палатина Ловре Хедерварија од 2. јула 1445. године, са захтевом наведеном каптолу да Хуњадија уведе у посед градова Мункача и Ершомља и вароши Сатмар, Немети, Бања, Дебрецин и Бесермењ, који му по праву залога припадају.

Повеље су правоугаоног облика, написане на пергаменту. Њихов опис дајемо на основу фотографија начињених у Мађарском државном архиву. Прва повеља је дужине 40 цм (од чега је слика око 9 цм), ширине 55,5 цм, док је друга дугачка 38,5 (од тога слика 10,5 цм), а широка 59,5 цм. Свака од повеља оверена је висећим печатом дворског судије Петра од Сенђурђа и Базина, који виси на врпци упреденој од црвеног, зеленог и белог свиленог конца, провученој кроз два прореза на пергаменту. На печату од црвеног воска у чашици, пречника 9 цм на првој, и 10,3 цм на другој повељи, налази се грб грофа Петра од Сенђурђа и Базина,²⁰ око кога је натпис: S[IGILLUM] COMITIS PETRI DE S[ANCTO] GEORGIO R[=&?] DE BOZII[N] IUD[I]CIS C[U]RIE REGIE P[II?].²¹ Повеље су биле пресавијене једном по дужини (не рачунајући слику) и три пута по ширини. Текст прве повеље исписан је релативно читком хуманистичком са великим бројем скраћеница у 42 реда, а текст друге повеље у 35 редова, црним мастилом које је делимично избледело. Постоје горња, десна и лева маргина, али је писар доследно поштовао само леву маргину. Први ред обе повеље, са делом интитулације, исписан је великим украшеним готичким словима. Прве речи трансумпта (*Capitulum Ecclesie Albensis*) и прве речи диспозиције након трансумпта (*Quibus exhibitis*) исписане су већим словима у односу на остали текст. У десном доњем углу обе повеље налази се запис: *Lecta cum tenore per magistrum Werbewczy*. На полећини оба документа постоје савремене забелешке са кратким регестима исправа, и печати Мађарског државног архива са садашњом сигнатуром.

Као што је речено, обе повеље краљевог дворског судије од 16. 11. 1506. године разликују се само у трансумпту. После интитулације и

²⁰ Опис грба: квадрирани штит, у првом и четвртном квартиру шестокрака звезда, у другом и трећем орао у полету; изнад штита две кациге са плашовима; десна кацига у челенци има круну Св. Римског царства у коју је уметнута бискупска митра, изнад круне је паунова перјаница; на левој кациги са коронетом, у челенци је орао. Уп. G. Csergheö, *Der Adel von Ungarn sammt den Nebenländern der St. Stephans-Krone*, J. Siebmacher's grosses und allgemeines Wappenbuch IV/15, Nürnberg 1893, s. v. *Sz.-Györgyi und Bazin*.

²¹ Преко оба печата је залепљена бела хартија, која је делом отцепљена, тако да су печати само делимично видљиви. Поређењем са истим печатима да другим документима (DL 21597, 37608, 69536) било је могуће утврдити њихов изглед.

опште инскрипције, у експозицији се излаже о парници пред краљевим судом поводом захтева Беатрисе Франкопан да добије поменуте повеље Стонобеоградског каптола. Никола Керестури је пристао да их дâ на увид суду, због израде њихових преписа. Затим следи препис тражених аката. У краткој диспозицији се наводи да је дворски судија одлучио да се начине поменути преписи и предају Беатриси Франкопан, због заштите њених права. Након тога следи датум састављања исправе.

Писмо палатина Ловре Хедерварија Стонобеоградском каптолу од 2. 7. 1445. године започиње инскрипцијом, након чега долазе интитулација и салутација. Затим се саопштава петиција Јована Хуњадија да буде уведен у посед већ помињаних властелинстава по праву залога. Диспозицију чини налог палатина каптолу да уведе Хуњадија у посед заједно са једним од његових представника, чија се имена наводе, и да о обављеном поступку буде извештен. На крају писма је датум.

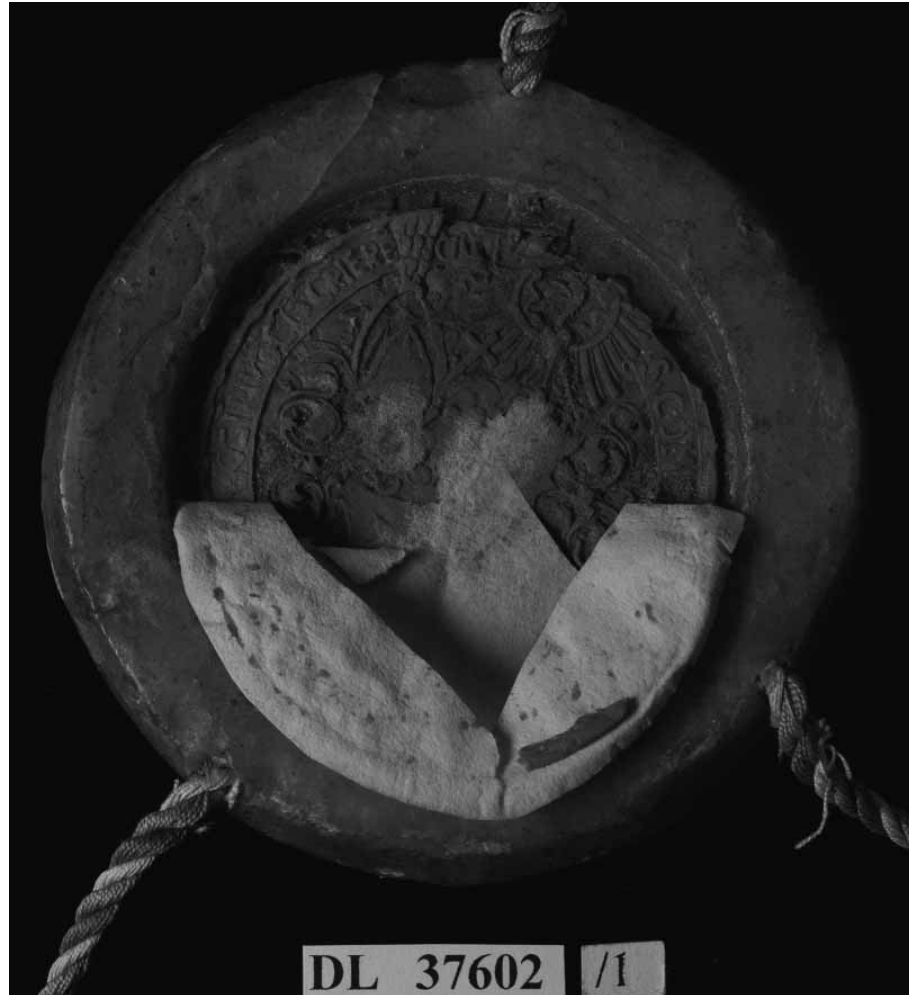
Повеље Стонобеоградског каптола од 18. 9. 1445. године после кратке интитулације и опште инскрипције са салутацијом, у експозицији доносе препис палатиновог писма, а затим се у диспозицији детаљно наводи како је протекло увођење ердељског војводе Јована Хуњадија у посед речених властелинстава по праву залога. У короборацији се каже како је исправа оверена великим висећим каптолским печатом, затим следи формула датума са именом писара, а потом се наводе имена каноника Стонобеоградске цркве у функцији сведока.

Коментар са топографским, просопографским и подацима о важнијим установама биће дат у напоменама испод текста превода.

1. Текст прве повеље

Nos, comes Petrus comes de Sancto Georgio et de Boziin, [2] iudex curie serenissimi principis domini Wladislai Dei gratia regis Hungarie et Bohemie etc. ac waywoda Transsilvanus memorie commendamus, tenore presencium, significantes quibus expedit universis, quod nobis in presentibus octavis festi [3] beati Michaelis archangeli, unacum nonnullis dominis prelati et baronibus magistrisque prothonotariis et predicti Regni nobilibus sedis, scilicet iudicarie, prefati domini nostri regis iuratis coassessoribus, hic Bude penes prefatum dominum [4] nostrum regem constitutis et existentis, Johannis de Bathor pro illustre²² domina Beatrice de Frangapanibus, illustris condam domini Johannis

²² Правилно: illustri.

Corvini, Liphovie ducis ac Regnorum Dalmacie, Croacie et Sclavonie bani etc. relicta, cum procuratoriis [5] literis nostris, iuxta continenciam literarum nostrarum citatoriarum, ipsam citationem in festo beati Martini, episcopi et confessoris, proxime preterito hic Bude predicta coram nobis facie ad faciem factam in se denotancium contra nobilem Nicolaum de Kerezthwr [6] proposuit eo modo, quomodo quedam litere capituli ecclesie Albensis statutorie in pargameno privilegialiter confecte, factum castrarum Mwnkach in de Bereg et Ersomlyo vocatorum in Crassofew necnon opidorum Zathmar, [7] Nempthy et Banya, alionomine Rivulidominarum, in Zathmariensi, ac Debreczen in Byhoriensi et Bezermen appellatorum in Zabolch comitatibus, adiacencium ac pertinenciarum ipsorum tangentes et concernentes, ipsam dominam Beatricem [8] in certa sui parte concernentes apud prefatum Nicolaum Kerezthwry haberentur. Quas ipsa ab eodem Nicolao Kerezthwry pro iurium suorum sustentacione in specie rehabere vellet iure admittente. Quo audito prefatus Nicolaus [9] de Kerezthwr, in nostram exurgendo presenciam respondit ex adverso, quod hoc bene verum foret ut prescripte litere apud ipsum haberentur. Non tamen ipse easdem in specie eoque eadem litere per reverendissimum dominum Georgium episcopum [10] Ecclesie Quinqueecclesiensis cancellarum regni etc. manibus suis ad conservandum dare et assignate fuissent, sed bene paria earundem in transcripto literarum nostrarum eidem domine Beatrici dare promptus esset et paratus. Et [11] mox ibidem his dictis idem Nicolaus Kerezthwry dictas literas nobis presentavit hunc tenorem continentes: Capitulum Ecclesie Albensis omnibus Christi fidelibus, presentibus et futuris, presencium noticiam habituris salutem in salutis [12] largitore, ad universorum noticiam harum serie volumus pervenire, quod nos literas statutorias et introductorias viri magnifici domini Laurentii de Hedrehwara, Regni Hungarie palatini et iudicis Comanorum, pro parte magnifici [13] domini Johannis de Hwnyad, inter cetera wayvode Transsilvanis, emanatas et confectas honore quo decuit recepimus in hoc verba: Amicis suis reverendis, Capitulo Ecclesie Albensis, Laurentius de Hedrehwara, Regni [14] Hungarie palatinus et iudex Comanorum, amicicium paratam cum honore. Dicitur nobis in persona magnifici Johannis de Hwnyad, inter cetera wayvode Transsilvanis, quomodo ipse in dominium castrarum Mwnkach in de [15] Beregh et Ersomlyo vocatorum in Crassofew, necnon opidorum Zathmar, Nempthy et Banya, alio nomine Rivulidominarum, in Zathmariensi ac Debreczen in Byhoriensi et Bezermen appellatarum in Zaboch comitatibus, [16] adiacencium ac universarum possessionum et prediorum ad eadem castra et opida spectantes et pertinentes, necnon tributorum ubilibet in eisdem exigi solitorum, ipsum titulo pignoris concernencium legitime vellet introire, super quo vestram [17] amicicium presentibus petimus diligenter, quatenus vestrum

mittatis hominem pro testimonio fidedignum, quo presente Grisogo vel Nicolaus de Chornawoda, aut alter Nicolaus de Isaka, vel Stephanus de Lonya, sive Michael |18| de Wethes, an Georgius Lancz de Karyol, ceu Johannes de Chahol, sin Ladislaus neve Georgius aut Ladislaus de Bathor, sive Ladislaus de Told, sin alter Ladislaus de Paly, aut Georgius de Saas, vel |19| Ladislaus Solyomy de Albews, aut Paulus de Parragh, ceu Johannes de Kallo, sin Nicolaus de Zokol, aut Michael de Docz, sive Andreas aut Pelbardus de Balyad, aliis absentibus, homo noster de curia regia per nos |20| specialiter transmissus, ad facies dictorum castrorum et opidorum vicinis et commetaneis ipsorum universis inibi legitime convocatis et presentibus, accedendo introducat prefatum dominum Johannem wayvodam in dominium eorundem statuaturque |21| eadem eidem cum cunctis possessionibus et prediis ad eadem pertinentium universisque utilitatibus, eorundem necnon tributis ubilibet in eisdem exigi solitis, premissis titulo pignoris possidenda, si non fuerit contradictum. Contradictores |22| vero, si qui fuerint, evocet eosdem contra annotatum dominum Johannem wayvodam, nostram in presenciam ad terminum competentem, rationem contradictionis eorum reddituros. Et posthec huius modi introductionis et statucionis seriem cum |23| contradictorum et evocatorum si qui fuerint, ac vicinorum et conmetanorum qui eidem statucioni intererunt nominibus, termino que assignato, nobis amicabiliter rescribatis. Datum Bude in festo Visitacionis Virginis gloriose, anno domini |24| millesimo quadringentesimo quadagesimo quinto. Et iuxta earundem continentias, unacum prenominato Nicolao de prescripta Isaka, homine eiusdem domini palatini, per ipsum de curia regia ad infrascripta statucionem |25| faciendam specialiter transmissis, nostrum hominem, videlicet honorabilem magistrum Blasium Waswary dictum, socium et concanonicum nostrum, ad eandem faciem nostro pro testimonio transmissimus fidedignum. Qui exinde ad nos reversi, nobis consona voce |26| retulerunt eomodo, quomodo ipsi feria tertia, videlicet in festo Beate Marie Magdalene proxime preterito, ac aliis diebus aptis et sufficientibus, ad facies opidi Debreczen nominati in comitatu Byhoriensi existentis, necnon villarum porcionumque possessionarum |27| Halap medietatis possessionis Derechke, Zenthpetherzege et Thethethlen appellatorum ac prediorum Zenth Janos, Zathathelek, Soma, Arakythelek, Feghwernek, Zwcz, Balmaz, Apaegghaz, Kwdwar, Azalas, Hwzywthe, Lek, Zaka, Matha, |28| Zam, Zenthelsebeth in dicto Byhoriensi, necnon Porozloegghaz et Demethereghhaz in de Zaboch comitatibus, adiacencium et nominatorum vicinis et commetaneis eiusdem ac eorundem et earundem, videlicet Johanne filio Emerici et Ladislao filio Michaelis |29| de Zepes, Michaele, Ladislao et Petro de Zelemer, Johanne et Paulo de Parlag, Ladislao

Zolom de Dipegh,²³ Thoma, Alberto, Francisco, Johanne et Ladislao de Staar, Ladislao de Paly, altro Ladislao de Pochay, Luca de Marya [30] et Barnaba, filio Chyre de Almosd. Consequente que sabbato proximo ante festum beati Jacobi apostoli nam proxime elapso, aliisque diebus sufficientibus, ad facies opidi Bezermen appellati in comitatu de Zaboch existentis, villarum que [31] Dada et Zenthamyklos vocatarum ac prediorum Chegon, Zenthdemether, Matha, Papeghhaza, Bagatha, Naghnadfenek, Salamon, Zewldhalom, Nanaseghhaza, Moreghhaza, Megyeseghhaza, Simoneghhaza, Hethueneghhaza, [32] Prodeghhaza, Sywldew, Kayonthelek, Wydeghaza, Bedehalma, Wrkwtha, Simoneghhaza, Polgareghaza, Chewzeghaza, Kekwseghhaza, Porozlo, Fewenyas, Harumaghorthobagh, Zarkwtha nominatorum ad idem pertinenciam universorumque [33] reddituum, utilitatum et proventium eiusdem earundemque et eorundem consimiliter vicinis et conmetaneis eiusdem ac eorundem et earundem, videlicet Johanne de Zenthmyklos, Nicolao de Bolch, Ladislao de Dohy, Johanne de Chahol, Michaele de Zelemer, Ladislao dicto [34] Kamoras, Petro Dersy de predicta Zelemer, Nicolao de Thelegd et Stephano de Boolch, inibi legitime convocatis et presentibus, accedendo introduxisset prenominatum magnificem dominum Johannem wayvodam in dominium eorundem ac earundem statuissetque [35] eadem opida necnon possessiones prenominatas ac predia prescripta ad eadem pertinenciam cum cunctis eorum ac earundem utilitatibus, redditibus et proventibus quibusvis nominibus vocitatis, eidem premissis titulo pignoris sibi incumbente²⁴ tenendum, [36] possidendum et habendum, nullo contradictore apparente legitimis tamen diebus et horis, iuxta huius Regni Hungarie consuetudinem, in faciebus eorundem et earundem moram protraxisset, in cuius rei memoriam firmitatemque perpetuam presentes [37] literas nostras privilegiales pendentis et autentici sigilli nostri maioris munimine roboratas eidem duximus concedendas. Datum per manus honorabilis viri magistri Benedicti de Boroh, lectoris ecclesie nostre pretacte ac socii et concanonici nostri. [38] Tricesima sexta die diei introductionis et statucionis predictarum, anno domini supradicto. Venerabili ac honorabilibus viris dominis Nicolao Bodo electo, Emerico de Sirmio cantore, Nicolao Barius dictis custode, Stephano de Neszmel et Georgio [39] de Zador, decanis ecclesie nostre prefate existentibus. Quibus exhibitis et presentatis, quia eodem litere factum ut premittitur dictorum castrorum Mwnkach et Ersomlyo, necnon opidorum Zathmar, Nempthy et Banya, alio nomine Rivulidominarum, [40] ac Debreczen et Bezermen ac pertinenciarum ipsorum tangentes et concernentes, prefatam dominam Beatricem in certa sui parte

²³ Највероватније би требало да стоји: Diosegh.

²⁴ Правилно: incumbente.

concernentes agnoscebantur. Ideo nos tenores earundem literarum de verbo ad verbum, sine diminucione et augmento aliquali, transscribi et |41| transsumpmi presentibus que literis nostris privilegialibus inseri facientes, eidem domine Beatrici iuris sui ad cautelam duximus concedentes communi iusticia suadente. Datum Bude, predicta sexto die festi Beati Martini episcopi et confessoris, termini scilicet prenotati. |42| Anno domini milesimo quinigesimo sexto.

Lecta cum tenore per magistrum Werbeczy

На полеђини:

Transsumptus ex iudicio, super statutoriis ad castra Mwnkach et Ersomlyo ac oppidorum Zathmar Nempthy etc. spetialiter tamen pro introductione Debreczen et Bezermen etc. pro domina Beatrice. Anno 1506. Registrata 23.

Превод прве повеље²⁵

Ми, кнез Петар,²⁶ кнез од Сентђурђа и од Базина, дворски судија²⁷ најузвишенијег владара господина Владислава,²⁸ милошћу Божијом краља Угарске и Чешке итд, уз то и војвода Трансилваније,²⁹ садржајем ове исправе дајемо на знање свима онима којих се то тиче, да се у садашњој осмини празника Светог арханђела Михаила, док смо наине били у судници поменутог нашег господина краља, заједно са неколицином госпoде прелата, барона, магистара протонотара и племића судских

²⁵ Редакцију превода извршила је Драгана Кунчер, на чему јој топло захваљујем.

²⁶ Петар од Сентђурђа и Базина (1469-1517), син Ђорђа, магистра пехарника, био је од 1499. године ердељски војвода и секељски жупан, а на положају краљевског судије налазио се од 1504. до 1516. године: I. Nagy, *Magyarország családai X*, Budapest 1857, 621, s. v. *Szent-Györgyi család (Bazini gróf ʔ)*; M. Wertner, *Die Grafen von St. Georgen und Bösing*, Jahrbuch der Heraldischen Gesellschaft „Adler“, Neue Folge 1 (Wien 1891) 245-247; P. Engel, *Középkori magyar genealógia (=Genealógia)*, tab. *Hontrázmány nem 9. Szentgyörgyi-ág 3. Szentgyörgyi és Bazini*.

²⁷ О звању краљевог дворског судије, јурисдикцији и раду дворског суда и његовим чиновницима видети: P. Engel, *The Realm*, 92, 122, 193, 221, и литературу наведену у: idem, *Magyarország világi archontológiája 1301-1457 (=Archontológia) I*, Budapest 1996, 6.

²⁸ Владислав II Јагелонц, краљ Угарске (1490-1516) и Чешке (1471-1516): P. Engel, *The Realm*, 345-347; П. Рокаи, *Историја*, 175-178; *ИСН II*, 448-454, 458-461, 464 (С. Ђирковић).

²⁹ О функцији ердељског (трансилванског) војводе: P. Engel, *Archontológia I*, 11-15, са ранијом литературом.

помоћника реченог Краљевства,³⁰ постављени и одређени овде у Будиму код реченог нашег господина краља, Јован Батори³¹ у име пресветле госпође Беатрисе Франкопан,³² удовице покојног пресветлог господина Јована Корвина, липтовског херцега и бана Краљевства Далмације, Хрватске и Славоније итд,³³ са нашим позивним писмом, а у складу са садржајем нашег позивног писма, одазвао позиву на прошли празник Светог Мартина, епископа и исповедника,³⁴ овде у реченом Будиму. Он је пред нама лично поднео тужбу против племића Николе Керестурија³⁵ да се нека писма каптола Стонобеоградске цркве³⁶ о увођењу у посед, издата као повеље на пергаменту, које се односе на тврђаве Мункач³⁷ у

³⁰ У раду највиших судова у Угарској, којима су на челу стајали палатин, дворски судија и канцелар, учествовали су као њихови помоћници прелати, барони и племићи. Судови су започињали вишенедељна заседања осмог дана након најзначајнијих празника: P. Engel, *The Realm*, 191, 193. У овом случају, то је било у осмини празника св. арх. Михаила (29. 9.), дакле 6. октобра 1506. године.

³¹ Нисам сигуран која је личност овде у питању. Породица Батори била је једна од најважнијих аристократских породица у Угарској у позном средњем веку. Јован Батори, син магистра Стефана, који се у изворима помиње између 1445-1498. године, имао је из брака са Софијом Банфи петоро деце, од којих је настарији био син Јован. Он се помиње између 1489-1522, па би можда могао бити идентичан са овим изаслаником Беатрисе Франкопан: P. Engel, *Genealógia*, tab. *Bátori (somlyói, folyt)*.

³² Уп. уводни део, и нап. 4.

³³ Краљ Матија је сину Јовану 1482. године дао титулу херцега Липтова (жупанија у данашњој Словачкој); Корвин је од 1490-1493. године носио титулу херцега Славоније, а од 1495. године био је бан Хрватске, Славоније и Далмације; 1498. године именован је за доживотног бана. Уп. уводни део и литературу у нап. 3.

³⁴ 11. новембар 1506. године.

³⁵ Личност овог Николе Керестурија остала ми је непозната. Изгледа да је био фамилијар канцелара Ђорђа Сатмарија. У Угарској је у средњем веку и касније било више породица са племићким предикатом „од Крстура”. Уп. I. Nagy, *Magyarország családai VI*, 222-223; P. Engel, *Archontológia II*, 128; idem, *Genealógia*, tab. *Keresztúri (Bács m.)*.

³⁶ Каптол Свете Девине Марије у Стоном Београду (Секешфехервару), крунидбене цркве угарских краљева, у којој су многи од њих били сахрањени, био је најугледнији и најбогатији каптол у Угарској. Његова јурисдикција протезала се на читаву територију Краљевине: P. Engel, *The Realm*, 43, 123.

³⁷ Мукачево у западној Украјини. Види уводни део рада, нап. 9-10, 16-17, као и: D. Csánki, *Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában I*, Budapest 1890, 411; G. Györffy, *Az Árpád-kori Magyarország történelmi földrajza (= Történelmi földrajz) I*, Budapest 1963, 545; P. Engel, *Archontológia I*, 369-370.

Берешкој³⁸ и Ершомљо³⁹ у Крашовској жупанији,⁴⁰ као и на вароши⁴¹ Сатмар, Немети⁴² и Бања, другим именом Ривули Доминарум,⁴³ у Сатмарској,⁴⁴ и оне зване Дебрецин⁴⁵ у Бихарској⁴⁶ и Бесермењ⁴⁷ у Саболчкој жупанији,⁴⁸ са њиховим околинама и припадностима, а које се у извесном делу тичу саме госпође Беатрисе, налазе код поменутог Николе Керестурија. Она жели да ова писма од овог Николе Керестурија добије за себе, ради заштите својих права, што је по закону допуштено.

³⁸ Жупанија Берешкој на североистоку Угарске, у Закарпатју (данашња западна Украјина), на граници са Пољском: D. Csánki, *Magyarország I*, 409-428; G. Györffy, *Történeti földrajz I*, 519-527; P. Engel, *Archontológia I*, 109.

³⁹ Вршац: А. Крстић, *Вршац у средњем веку. I део: од раног средњег века до краја 14. столећа*, ИЧ 59 (2010) 77-102; II део: 15. – прва половина 16. столећа, ИЧ 60 (2011).

⁴⁰ Жупанија у сливу реке Караш, већим делом у данашњем румунском Банату, обухватала је и крајњи источни део садашњег српског Баната са Вршцем и Храмом (Банатском Паланком): D. Csánki, *Magyarország II*, 1894, 93-95; G. Györffy, *Történeti földrajz III*, 1987, 469-476; А. Крстић, *Из историје средњовековних насеља југозападног Баната (15. век – прва половина 16. века)*, Зборник МС за историју 73 (2006) 27-55; исти, *Банат у средњем веку*, Банат кроз векове: слојеви култура Баната, Београд 2010, 65, 69.

⁴¹ Варош или трговиште (лат. oppidum, мађ. mezőváros), неутврђено градско насеље, често недовољно урбанизовано, без градских привилегија или са доста ограниченом аутономијом: P. Engel, *The Realm*, 254, 262-264; П. Рокаи, *Историја*, 79-80.

⁴² Сатмар је данашњи Сату Маре у северној Румунији. Варош Немети/Немпти („Немци“) налазила се одмах поред Сатмара. Ту су постојали рудници злата и сребра: D. Csánki, *Magyarország I*, 469; *ИСН II*, 322, 324, 329 (С. Ђирковић); P. Engel, *The Realm*, 154, 233, 287.

⁴³ Нађбања, сада Баја Маре у Румунији. Латински назив места („Госпођини потоци“) превод је другог мађарског имена Asszonypataka. Такође значајно рударско место. Уп. нап. 8-10, 16-17; D. Csánki, *Magyarország I*, 466-468; P. Engel, *The Realm*, 154-155, 225, 233, 247, 254, 262.

⁴⁴ Сатмарска жупанија у сливу реке Самош, притоке Тисе, јужно од Берешке жупаније, на територији која данас делом припада Мађарској, а делом Румунији: D. Csánki, *Magyarország I*, 463-466; *Történelmi atlasz*, Budapest 1961, 12-13.

⁴⁵ Дебрецин, источна Мађарска. Види уводни део рада, нап. 8-10, 16-17, и: D. Csánki, *Magyarország I*, 595, 597-598; G. Györffy, *Történeti földrajz I*, 609-613; P. Engel, *Archontológia I*, 109; П. Рокаи, *Историја*, 79.

⁴⁶ Жупанија Бихар протезала се од Дебрецина до граница Ердеља. Уп. D. Csánki, *Magyarország I*, 591-594; G. Györffy, *Történeti földrajz I*, 569-589.

⁴⁷ Сада Хајдубесермењ, северозападно од Дебрецина: D. Csánki, *Magyarország I*, 506-507.

⁴⁸ Саболчка жупанија налазила се западно од Берешке и Сатмарске, а северно од Бихарске; њена северозападна међа углавном је ишла горњим током Тисе: D. Csánki, *Magyarország I*, 503-506; *Történelmi atlasz*, 12-13.

Када је поменути Никола Керестури ово чуо, стојећи пред нама, одговорио је да он заиста има наведена писма. Он их ипак није дао у оригиналу, стога што је најпоштованији господин Ђорђе, епископ печујски,⁴⁹ канцелар Краљевства⁵⁰ итд, иста писма дао у његове руке и поверио му да их чува, али је спреман и вољан да њихове добре копије у нашем препису да истој госпођи Беатриси. И одмах пошто је ово речено, исти Никола Керестури је тамо поменуто писма нама представио, која имају овај садржај:

Каптол Цркве Стонобеоградске свима у Христу вернима, садашњима и будућима, који буду добили ово обавештење, поздрав у Спаситељу, желимо да обавештење о овоме доспе до свих, да смо ми од племенитог мужа Ловре Хедерварија,⁵¹ палатина⁵² Краљевства Угарске и судије Кумана,⁵³ примили наредбодавно писмо о увођењу у посед за племенитог господина Јована Хуњадија, између осталог војводу Трансилваније,⁵⁴ сачињено и настало часно, како доликује, овим речима:

⁴⁹ Ђорђе Сатмари (1457-1524), прелат, канцелар и државник, један од најутицајнијих личности Јагелонског периода. Краљев секретар (1494-1498), веспремски (1499-1501) и варадински (1501-1505) бискуп, за печујског бискупа и канцелара постављен децембра 1505. године, на тим функцијама остао око 17 година. Острогонски надбискуп постао је 1522. године: P. Tóth-Szabó, *Szatmári György primás (1457-1524)*, Budapest 1906; P. Engel, *The Realm*, 353, 364-366.

⁵⁰ О функцији канцелара: P. Engel, *Archontológia I*, 89; idem, *The Realm*, 190-193, 352-354.

⁵¹ Ловра Хедервари, син Николе (пре 1413-1447), из познате аристократске породице, био је, између осталог, надзорник краљичиних вратара и коњушара (1413-1415), мошонски жупан (1421-1447), ковински жупан и кастелан 1427-1429, надзорник краљеве коњушнице 1429-1437, средњосолночки и пожешки жупан, судија Кумана и Јаса; на положају палатина налазио се од 1437. до смрти 1447. године. У том својству нарочито значајну улогу имао је као намесник краљевске власти 1444. године, у време битке код Варне, када је присилио влашког војводу Влада II Дракула да ослободи заробљеног Јована Хуњадија, чији је присталица Хедервари био: P. Engel, *Archontológia I*, 6; II, 97; *Hrvatski biografski leksikon 5 (Gn – H)*, Zagreb 2002, 474-475, s. v. *Héderváry* (S. Andrić).

⁵² О највишој дворској функцији палатина: *Lexikon des Mittel Alters VI*, München-Zürich 1993, s. v. *Palatin* (Gy. Györffy); P. Engel, *Archontológia I*, 1-6; idem, *The Realm*, 40, и даље.

⁵³ Кумани насељени у 13. веку у Угарској, били су организовани у три привилегована округа, вршили су војну службу и били потчињени директно краљу. Његов представник био је судија Кумана. О Куманима у Угарској уп.: А. Pálótzsi-Norvat, *Pechenegs, Cumans, Iasians – Steppe Peoples in Medieval Hungary*, Budapest 1989; P. Engel, *The Realm*, 104; П. Рокаи, *Историја*, 84; Z. Čemere, *Ognjišta u močvari*, Kikinda 2007, 29-36, 67-70.

Својим часним пријатељима, Каптолу Цркве Стонобеоградске, Ловра Хедервари, палатин Краљевства Угарске и судија Кумана, пријатељски и са поштовањем. Племенити Јован Хуњади, између осталог војвода Трансилваније, лично нам је саопштио како жели законито да уђе у посед тврђава Мункач у Берешкој и Ершомљо у Крашовској жупанији, као и вароши Сатмар, Немети и Бања, другим именом Ривули Доминарум, у Сатмарској, и оних званих Дебрецин у Бихарској и Бесермењ у Саболчкој жупанији, са околином и свим селима и пустарама, која се тичу ових тврђава и вароши и која им припадају, као и са свим трибутима који се у њима наплаћују, а које је исти по праву залога добио. Због тога Ваше пријатељство овим љубазно молимо да пошаљете неког нашег човека за веродостојно сведочење, у чијем ће присуству наш човек, кога ми са краљевског двора посебно пошаљемо, био то: Грисогон или Никола од Чарнаводе⁵⁵ или други Никола од Ижаке⁵⁶ или Стефан од Лоње или Михаило од Ветеша, или можда Григорије Ланц од Карјола,⁵⁷ као и Јован од Чахола,⁵⁸ ако не Ладислав нити Ђорђе, онда Ладислав од Батора,⁵⁹ или Ладислав од

⁵⁴ Јован Хуњади (1409-1456) је у ово време био и северински бан, секелски и тамиски жупан и капетан Београда. Губернатор Краљевства постао је наредне 1446. године. На тој функцији био је до 1452, а следеће године постао је генерални капетан: Р. Engel, *Archontológia II*, 103. О Хуњадију уп. idem, *The Realm*, 278-297; Ј. Калић-Мијушковић, *Београд у средњем веку*, Београд 1967, 115 и даље; *ИСН II*, 254-257, и даље (М. Спремић, С. Ђирковић); М. Спремић, *Деспот Ђурђ*, 208, и даље; П. Рокаи, *Историја*, 154-158; *Hrvatski biografski leksikon 5*, 764-766, s. v. *Hunyadi Ivan* (S. Andrić); *Extincta est lucerna orbis: John Hunyadi and his Time*, ed. A. Dumitran, L. Mády, A. Simon, Cluj-Napoca 2009.

⁵⁵ Породица Чарнаводаји добила је племићки предикат по месту Чарна Вода (сада Чарода) југозападно од Берегова, са мађарске стране границе. О њиховим поседима уп. D. Csánki, *Magyarország I*, 414.

⁵⁶ Никола Ижакаји, син Ладислава, помиње се 1430-1447. године. Био је посланик из Бихарске жупаније на сабору 1447. године: Р. Engel, *Archontológia I*, 518; *II*, 110. (И)Жака је југозападно од места Беређоујфалу у источној Мађарској: D. Csánki, *Magyarország I*, 628.

⁵⁷ Породица Лоњаји имала је поседе у Берешкој жупанији, а породице Ветеша и Карољи у Сатмарској жупанији. Уп. D. Csánki, *Magyarország I*, 425, 495-496, 501; Р. Engel, *Archontológia II*, 124, 147, 257-258.

⁵⁸ Јован Чахољи, син Стефана (1409-1459), фамилијар деспота Ђурђа 1446. и 1450-1453. године. Један од суседа Бесермењског поседа: L. Thallóczy-A. Áldásy, *Oklevéltár*, 155, 174; Р. Engel, *Archontológia II*, 47.

⁵⁹ Ладислав Батори, син Јована (пом. 1428-1448), Хуњадијев фамилијар, поджупан жупаније Средњи Солнок 1446. године; други Ладислав и Ђорђе, синови Стефана,

Толда,⁶⁰ ако не, други Ладислав од Паља,⁶¹ или Ђорђе од Саса⁶² или Ладислав Зољоми од Албиша⁶³ или Павле од Парага,⁶⁴ као и Јован од Калоа⁶⁵ или Никола од Сокола⁶⁶ или Михаило од Доца,⁶⁷ или пак Андрија односно Пелбард од Баљада,⁶⁸ док ће други бити одсутни, пред заједницом суседа и сумеђника речених тврђава и вароши тамо законито сазваних и присутних, приступајући да уведе поменутог господина

његови су рођаци. Вероватно је овај Ђорђе био учесник сабора 1444. године: P. Engel, *Archontológia II*, 25; idem, *Genealógia*, tab. *Gütkeled nem I. Rakamazi ág: 4, 5. Batori (somlyói)*.

⁶⁰ Ладислав Толди (пом. 1439-1446), бихарски посланик на саборима 1439. и 1444. године, Хуњадијев фамилијар и дебрецински службеник 1446. године: P. Engel, *Archontológia II*, 244.

⁶¹ Ладислав Паљи, син Николе (пом. од 1422, умро 1458) из породице Почаји, Хуњадијев фамилијар, бихарски поджупан 1443-1445, тамишки поджупан 1449-1455, крашовски жупан 1453, темишварски кастелан 1455. године. Наведен овде и као један од суседа Дебрецинског властелинства: P. Engel, *Archontológia II*, 196.

⁶² Није познат. За породицу Сас уп. D. Csánki, *Magyarország I*, 639; P. Engel, *Archontológia II*, 221; idem, *Genealógia*, tab. *Gatal nem tamasóci (endrédi) Szász*.

⁶³ Он је идентичан са доле поменутиим суседом Ладиславом Зољомом од „Дипега” односно Диосега (породица Зољоми имала је село Диосег у Бихарској жупанији): D. Csánki, *Magyarország I*, 606, 643-644; O породици уп. P. Engel, *Archontológia II*, 264; idem, *Genealógia*, tab. *Zolyomi (albisi)*.

⁶⁴ Павле Парлаги, син Фрање (1428-1461), Хуњадијев фамилијар, сатмарски жупан 1449-1453, жупан Средњег Солнока 1455, токајски кастелан 1456-1458. године. Наводи се овде и као један од суседа Дебрецинског властелинства: P. Engel, *Archontológia II*, 186.

⁶⁵ Јован Калаји звани Лекеш, син Николе (1398-1461), саболчки жупан и заменик краљевог судије 1446-1447. године. Спорио се са деспотом Ђурђем 1428. и 1431. године због штете нанете грађанима Дебрецина. Две деценије касније био међу деспотовим сарадницима, на сабору се супротстављао Хуњадију, али по деспотовом мишљењу недовољно енергично. Његов син Јован, млађи (1421-1459) био је Хуњадијев фамилијар и кастелан Токаја 1452. године: P. Engel, *Archontológia II*, 121; *Српски биографски речник 4 (И – Ка)*, Нови Сад 2009, 436, s. v. *Јован Лекеш де Кало* (С. Ћирковић).

⁶⁶ Никола Сакољи (Сокољи), син Јована (пом. 1420-1466, умро 1468/70), Хуњадијев фамилијар, саболчки поджупан 1444/1445. и 1447-1450, учесник сабора 1444. године, токајски кастелан 1449. године: P. Engel, *Archontológia II*, 219.

⁶⁷ Михаило Доци, крашовски поджупан 1435, фамилијар браће Таловци и бечејски кастелан 1440, тамишки поджупан (1441) и Хуњадијев службеник у Чанадској и Толнанској жупанији 1441-1443. године: P. Engel, *Archontológia II*, 63.

⁶⁸ Нисам успео да нађем податке о њима.

војводу Јована у посед истих тврђава и вароши са свим селима и пустарама која им припадају, и целокупним њиховим добрима, као и трибутима где год се тамо наплаћују, да их поседује по праву залога, ако не буде приговора. Приговараче, ако их буде, који су против наведеног господина војводе Јована, нека пред нас позову у одговарајућем року да изнесу разлог свог приговора. И после овог увођења у посед, писано нас љубазно известите у назначеном року, са списком имена противника и приговарача, ако их буде, и суседа и сумеђника који овом увођењу буду присуствовали. Дано у Будиму на празник Похођења Славне Девице Марије,⁶⁹ лета Господњег Хиљаду четиристотетрдесет и петог.

И у складу са садржајем истог (писма), заједно са напред именованим Николом од наведене Ижакe, човеком истог господина палатина, који га је са краљевског двора посебно послао да спроведе доле описано увођење у посед, послали смо нашег човека, наиме часног магистра који се зове Блаж Вашвари,⁷⁰ друга и саканоника нашег, тамо испред нас за веродостојно сведочење. Они, када су се оданде нама вратили, сагласно су нас известили да су у уторак, наиме на протекли празник Свете Марије Магдалине,⁷¹ и током других одговарајућих дана, испред вароши зване Дебрецин која се налази у Бихорској жупанији, као и испред села и делова поседа званих Халап,⁷² половине поседа Деречке,⁷³ Сентпетерсег⁷⁴ и Тететлен,⁷⁵ и пустара Сент Јанош,⁷⁶ Сатателек,⁷⁷ Шома,⁷⁸ Арацителек,⁷⁹

⁶⁹ 2. јули 1445. године.

⁷⁰ Нисам нашао друге податке о овом канонику.

⁷¹ Празник св. Марије Магдалине је 22. јула, али је он 1445. године падао у четвртак, а не у уторак!

⁷² Пустара источно од Дебрецина. За убикације топонима наведених у овим повељама коришћени су: D. Csánki, *Magyarország I*, 409-428, 503-544, 591-644; G. Györfy, *Történeti földrajz I*, 528-550, 590-692, и одговарајуће топографске карте Мађарске и Украјине.

⁷³ Налази се јужно од Дебрецина. Деречке је у ово време место наплате царине.

⁷⁴ Поред реке Берећо, у близини места Берећоујфалу, јужно од Дебрецина.

⁷⁵ Источно од места Пишпекладањ и јужно од Дебрецина.

⁷⁶ Према Чанкију, на простору равнице Хортобађ западно од Дебрецина: D. Csánki, *Magyarország I*, 526.

⁷⁷ Сата, пустара источно од Дебрецина.

⁷⁸ Пустара североисточно од Дебрецина и северозападно од места Вамошперч.

⁷⁹ Налазила се између Дебрецина и Хајдушамшона, североисточно од Дебрецина.

Феђвернек,⁸⁰ Цуца,⁸¹ Балмаз,⁸² Апаеђхаз,⁸³ Кудвар,⁸⁴ Асалаш,⁸⁵ Хозјуте,⁸⁶ Лек,⁸⁷ Жака,⁸⁸ Мата,⁸⁹ Зам,⁹⁰ Сентержебет⁹¹ у реченој Бихорској, као и Порослоеђхаз⁹² и Деметеређхаз⁹³ у Саболчкој жупанији, (увели војводу Јована у посед) пред околним и именованим суседима и сумеђницима исте (вароши) и истих (села и пустара), наиме Јованом сином Емериха и Ладиславом сином Михаила од Сепеша,⁹⁴ Михаилом, Ладиславом и Петром од Зелемера,⁹⁵ Јованом и Павлом од Парлага,⁹⁶ Ладиславом Зољомом од Дипега,⁹⁷ Томом, Албертом, Фрањом, Јованом и Ладиславом од Стара,⁹⁸ Ладиславом од Паља,⁹⁹ другим Ладиславом од Почаја,¹⁰⁰ Луком

⁸⁰ Пустара западно од Дебрецина.

⁸¹ Пустара јужно од Балмазујвароша, западно од Дебрецина.

⁸² Код Балмазујвароша.

⁸³ Вид. нап. 85.

⁸⁴ Неубицирано.

⁸⁵ Чанки мисли да су Асалаш и Апа данашњи Елеп, јужно од Балмазујвароша: D. Csánki, *Magyarország I*, 510.

⁸⁶ Непознато.

⁸⁷ Неубицирано.

⁸⁸ Југозападно од места Беређоујфалу.

⁸⁹ Мачо (Macsó или Matsó), у 19. веку потес и поток северозападно од Беређоујфалуа.

⁹⁰ Пустара западно од Надудвара, југозападно од Дебрецина.

⁹¹ Непознато.

⁹² Поросло, пустара источно од Хајдухадхаза, северно од Дебрецина.

⁹³ Неубицирано.

⁹⁴ Јован Сепеши (пом. 1423-1461) био је 1444. године посланик на сабору; Ладислав је био његов брат од стрица: P. Engel, *Archontológia II*, 229; idem, *Genealógia*, tab. *Szepesi (Bihar m.)*.

⁹⁵ Зелемери су били породица из Саболчке жупаније; Ладислав, син Ладислава, био је учесник сабора 1444. године, Хуњадијев фамилијар, скупљач дике (пореза) у Вашкој жупанији 1446. године: P. Engel, *Archontológia II*, 262. Нађ и Киш Зелемер су пустаре између Дебрецина и Хајдухадхаза: D. Csánki, *Magyarország I*, 529.

⁹⁶ В. нап. 64.

⁹⁷ Вероватно треба да стоји: од Диосега (сада Диосиг северно од В. Варадина у Румунији). Вид. нап. 63.

⁹⁸ Прва четворица су браћа, синови Емериха Естарија, а Ладислав је Томин син: P. Engel, *Genealógia*, tab. *Hontpázmány nem 10. Szentjánosi ág 1. Esztári és Battyáni*.

⁹⁹ В. нап. 61.

¹⁰⁰ Рођак претходног. Почај је место југоисточно од Дебрецина, код румунске границе.

од Марије¹⁰¹ и Варнавом, сином Чире од Алмошда.¹⁰² Затим су у прву суботу пред празник светог апостола Јакова¹⁰³ који је недавно прошао, и током других потребних дана, испред вароши зване Бесермењ која се налази у Саболчкој жупанији и села која се зову Дада¹⁰⁴ и Сентмиклош¹⁰⁵ и пустара чија су имена: Чегењ,¹⁰⁶ Сентдеметер,¹⁰⁷ Мата,¹⁰⁸ Папаеђхаз,¹⁰⁹ Багата,¹¹⁰ Нађнадфенек, Шаламон, Зелдхалом,¹¹¹ Нанашеђхаз,¹¹² Моређхаз, Мађешеђхаз, Шимонеђхаз, Хетвенеђхаз,¹¹³ Продеђхаз,¹¹⁴ Шулдо,¹¹⁵ Кајонтелек,¹¹⁶ Видеђхаз,¹¹⁷ Бедехалма, Уркута, Шимонеђхаз, Полгаређхаз,¹¹⁸ Чезеђхаз, Кекушеђхаз, Поросло,¹¹⁹ Февењеш, Харумагхортобаг и

¹⁰¹ Нисам нашао податке о њему. Мар(и)ја, по којој је понео свој племићки предикат, одговара садашњем насељу Киш Марја и пустари Нађ Марја, југоисточно од Дебрецина, уз границу са Румунијом.

¹⁰² Варнава Чире Алмошди, син Јована (1416-1451), краљичин магистар пехарника, 1432. вицебан Мачве, барањски поджупан 1444-1445, толнански поджупан 1445-1447, пожунски кастелан 1450. године: P. Engel, *Archontológia II*, 52.

¹⁰³ 24. јула 1445. године.

¹⁰⁴ Тиса-Дада јужно од Серенча, источно од Мишколца.

¹⁰⁵ Вероватно се налазило поред Тисе, између места Полгар и Тисачеге, западно од Хајдубесермења.

¹⁰⁶ Према Чанкију, у околини Хајдухадхаза, источно од Хајдубесермења.

¹⁰⁷ По Чанкију, негде у околини места Беређоујфалу, јужно од Дебрецина: D. Csánki, *Magyarország I*, 623. Међутим, то је подручје Бихарске жупаније.

¹⁰⁸ Пустара северно од Балмазујвароша.

¹⁰⁹ Неубицирано.

¹¹⁰ Багота западно од Хајдунаша, североисточно од Хајдубесермења. Као место где је ловио краљ Жигмунд убележена је 1426. године: DL 92692.

¹¹¹ Зелдхалом је пустара северозападно од Хајдунаша. Вероватно су и друге две пустаре биле у околини Хајдунаша.

¹¹² Хајдунаш, северно од Хајдубесермења и југозападно од Њиређхазе.

¹¹³ Ове пустаре нису убициране. Реч egyház (црква) у њиховим именима указује на стара напуштена насеља: P. Engel, *The Realm*, 102; П. Рокаи, *Живот села једног властелинства у јужној Угарској крајем 15. и почетком 16. века*, Симпозијум Сеоски дани Сретена Вукосављевића 13 (1990) 230.

¹¹⁴ Пустара Прод, северозападно од Хајдубесермења.

¹¹⁵ По Чанкију, код Баготе, односно Хајдунаша: D. Csánki, *Magyarország I*, 622.

¹¹⁶ Неубицирано.

¹¹⁷ Пустара Рацвид између Хајдубесермења и Хајдунаша.

¹¹⁸ Прве три су неубициране, а последња је садашњи Полгар, југоисточно од Мишколца.

¹¹⁹ Чез(ег)еђхаз и Кекушеђхаз су неубициране, а Поросло је пустара источно од Хајдухадхаза (североисточно од Дебрецина).

Шаркута,¹²⁰ које јој припадају, са свим приносима, приходима и добитима, у присуству суседа и сумеђника њихових, наиме Јована од Сент Миклоша, Николе од Булча,¹²¹ Ладислава од Дохија,¹²² Јована од Чахола, Михаила од Зелемира, Ладислава званог Камораш, Петра Дерсија од реченог Зелемира,¹²³ Николе од Телегда¹²⁴ и Стефана од Булча,¹²⁵ тамо законито сазваних и присутних, приступајући увели племенитог господина војводу Јована у посед и утврдили да он исте вароши као и напред именована села и наречене пустаре које им припадају заједно са свим њиховим добрима, приходима и приносима, којим год именима називаним, према праву залога држи, поседује и има, без појављивања приговарача у законом прописане дане и часове пред лицем истих, у складу са обичајима овог Краљевства Угарске, због чега смо, за чврсто и трајно памћење, одлучили да издамо ову нашу повељу, оверену због заштите висећим и аутентичним нашим великим печатом. Дано руком часног мужа, маистра Бенедикта од Бороха, лектора¹²⁶ наше наведене цркве и друга и саканоника нашег, тридесетшестог дана од поменутог увођења у посед. Године Господње вишеречене. Поштовани и часни мужеви, господа Никола Бодо, избрани,¹²⁷ Емерих Сремац, кантор,

¹²⁰ Пустаре су сада неубициране. Могуће да су се све налазиле на простору равнице Хортобађ, западно од Хајдубесермења.

¹²¹ Нисам установио које су личности у питању.

¹²² Ладислав Доби, син Ђорђа (пре 1438-1480): Р. Engel, *Archontológia II*, 62. Породица носи племићки предикат по селу Доб или Дох у Саболчкој жупанији, сада Тисадоб југозападно од Токаја.

¹²³ За ове личности уп. горе.

¹²⁴ Никола Телегди, син Франка (пом. 1438-1466), фамилијар Јована Хуњија, бекешки (1448) и чанадски жупан (1450-1456): Р. Engel, *Archontológia II*, 241.

¹²⁵ Вероватно је, као и напред поменути Никола, личност из породице Стефана Булчуија, који је 1414-1419. био берешки поджупан: Р. Engel, *Archontológia II*, 43.

¹²⁶ Нисам нашао друге податке о овом лектору. Лектор је свештеник који у цркви чита одломке из Светог писма.

¹²⁷ Никола Бодо (пре 1435-1474), стонобеоградски препозит (1444-1474), „губернатор” Веспремске бискупије (1444). Енгел на основу ових повеља сматра да се Бодо 1445. године јавља у улози избраног сремског бискупа: Р. Engel, *Archontológia II*, 74, 78, 83. Међутим, „de Sirmio” се односи на кантора (појца) Емериха, а „избрани” (electo) или на чињеницу да је Никола Бодо претходне године постао препозит (старшина каптола), или можда на то да је требало да постане веспремски бискуп.

Никола звани Баријус,¹²⁸ кустод, Стефан од Несмела и Георгије од Задора, декани¹²⁹ наше поменуте цркве.

Након што су приложене и показане, потврђује се да се ове повеље, које се односе на напред речене тврђаве Мункач и Ершомљо, као и на вароши Сатмар, Немети и Бања, другачије звана Ривули Доминарум, и Дебрецин и Бесермењ, са њиховим припадностима, делом тичу и поменуте госпође Беатрисе. Зато смо ми садржај ових писама од речи до речи, без смањивања или повећавања било каквог, преписали и пренели, наређујући да се препише и унесе у нашу привилегију, и одлучили смо да је предамо истој госпођи Беатриси, ради чувања њеног права и у складу са општим правом. Дано у Будиму, наведеног шестог дана од празника Светог Мартина епископа и исповедника,¹³⁰ у року наиме пре наведеном, лета Господњег Хиљаду петстостог.

Прочитано у целини од маистра Вербеција¹³¹

На полеђини:

Препис из пресуде о увођењу у посед тврђава Мункач и Ершомљо и вароши Сатмар, Немети итд, посебно за увођење у посед Дебрецина и Бесермења итд, за госпођу Беатрису. Године 1506. Унето у регистар 23.

¹²⁸ Никола Баријус Банфалви је 1441. године био нотар у краљевој канцеларији, од 1443. до 1446. године стонобеоградски кустод (каноник који обавља надзор над катедралом), затим јегарски препозит и викар (1452-1455), тајни подканцелар (1453-1456), печујски бискуп (1455-1459) и тајни канцелар 1457. године: P. Engel, *Archontológia II*, 25.

¹²⁹ Декани су особе које по старости или избору заузимају први положај у збору каноника.

¹³⁰ 16. новембра 1506. године.

¹³¹ Стефан Вербеци (1458-1541), протонотар дворског судије од 1502. године. Саставио је 1514. године збирку угарског обичајног права „Трипартит“, а 1516. године постао је персонал, судија највишег суда у Угарској. Идеолог нижег племства, палатин 1525-1526, канцелар краља Јована Запоље, Османлије су га пред смрт 1541. године именовале за судију Мађара у Будиму: P. Engel, *The Realm*, 343, и даље; П. Рокаи, *Историја Мађара*, 68, 178, 181, 186, 199, 225.

2. Текст друге повеље

Nos, comes Petrus comes de Sancto Georgio et de Boziin, iudex curie serenissimi [2] principis domini Wladislai, dei gratia Regis Hungariae et Bohemie etc, ac waywoda Transsilvanus, memorie commendamus, tenore presencium significantes quibus expedit universis, quod nobis in presentibus octavis festi beati Michaelis Archangeli unacum nonnullis dominis prelati, [3] baronibus magistrisque prothonotariis et predicti Regni nobilibus sedis, scilicet iudiciarie, prefati domini nostri regis iuratis coassessoribus, hic Bude penes prefatum dominum nostrum regem constitutis et existentis, Johannis de Bathor pro illustri domina Beatrice de Frangapanibus, illustris [4] condam domini Johannis Corvini, lipthovie ducis ac Regnorum Dalmacie, Croacie et Sclavonie bani etc. relicta, cum procuratoriis literis nostris, iuxta continenciam literarum nostrarum citatoriarum, ipsam citacionem in festo beati Martini, episcopi et confessoris, proxime preterito, hic Bude predicta coram [5] nobis facie ad faciem factam in se denotancium contra nobilem Nicolaum de Kerezthwr proposuit eo modo, quomodo quedam litere capituli ecclesie Albensis statutorie in pargameno privilegialiter confecte, factum castrarum Mwnkach in de Bereg et Ersomlyo vocatorum [6] in de Crassofew, necnon opidorum Zathmar, Nempthy et Banya, alionomine Rivulidominarum, in Zathmariensi, ac Debreczen in Byhoriensi et Bezermen appellatorum in Zabolch comitatibus, adiacencium ac pertinenciarum ipsorum tangentes et concernentes, ipsam dominam [7] Beatricem ducissam in certa sui parte concernentes apud prefatum Nicolaum Kerezthwry haberentur. Quas ipsa ab eodem Nicolao Kerezthwry pro iurium suorum sustentacione in specie rehabere vellet iure admittente. Quo audito prefatus Nicolaus de Kerezthwr, in nostram exurgendo [8] presenciam respondit ex aduerso, quod hoc bene verum foret ut prescripte litere apud ipsum haberentur. Non tamen ipse easdem in specie eoque eodem litere per reverendissimum dominum Georgium, episcopum Ecclesie Quinqueecclesiensis, cancellarum Regni etc. manibus suis ad conservandum dare fuissent [9] et assignate, sed bene paria earundem in transcripto literarum nostrarum eidem domine Beatrici dare promptus esset et paratus. Et mox ibidem his dictis idem Nicolaus Kerezthwry dictas literas nobis presentavit hunc tenorem continentes: Capitulum Ecclesie Albensis omnibus [10] Christi fidelibus, presentibus et futuris presencium noticiam habituris, salutem in salutis largitore ad universorum noticiam harum serie volumus pervenire, quod nos literas statutorias et introductorias viri magnifici domini Laurencii de Hedrehwara, Regni Hungarie palatini et iudicis [11] Comanorum, pro parte magnifici domini

Johannis de Hwnyad, inter cetera wayvode Transsilvanis, emanatas et confectas honore quo decuit recepimus in hoc verba: Amicis suis, reverendis Capitulo Ecclesie Albensis, Laurentius de Hedrehwara, Regni Hungarie palatinus et iudex Comanorum, |12| amiciciam paratam cum honore. Dicitur nobis in persona magnifici Johannis de Hwnyad, inter cetera wayvode Transsilvanis, quomodo ipse in dominium castrorum Mwnkach in de Beregh et Ersomlyo vocatorum in Crassofew, necnon opidorum Zathmar, Nempthy et Banya, alio nomine |13| Rivulidominarum, in Zathmariensi ac Debreczen in Byhoriensi et Bezermen appellatarum in Zabocho comitatibus, adiacencium ac universarum possessionum et prediorum ad eadem castra et opida spectantes et pertinentes, necnon tributorum ubilibet in eisdem exigi solitorum, ipsum titulo pignoris concernencium |14| legitime vellet introire, super quo vestram amiciciam, presentibus petimus diligenter quatenus vestrum mittatis hominem pro testimonio fidedignum, quo presente Grisogo vel Nicolaus de Chornawoda, aut alter Nicolaus de Isaka, vel Stephanus de Lonya, sive Michael de Wethes, an Georgius |15| Lancz de Karyol, cew Johannes de Chahol, sin Ladislaus neve Georgius aut Ladislaus de Bathor, sive Ladislaus de Told, sin alter Ladislaus de Paly, aut Georgius de Saas, vel Ladislaus Solyomy de Albews, aut Paulus de Parrag, cew Johannes de Kallo, sin |16| Nicolaus de Zokol, aut Michael de Docz, sive Andreas aut Pelbardus de Balyad, aliis absentibus, homo noster de curia regia per nos specialiter transmissus, ad facies dictorum castrorum et opidorum vicinis et commetaneis ipsorum universis inibi legitime convocatis et presentibus, |17| accedendo introducat prefatum dominum Johannem wayvodam in dominium eorundem statuatque eadem eidem cum cunctis possessionibus et prediis ad eadem pertinencium universisque utilitatibus eorundem, necnon tributis ubilibet in eisdem exigi solitis, premisso titulo pignoris |18| possidenda, si non fuerit contradictum. Contradictores vero si qui fuerint evocit eosdem contra annotatum dominum Johannem wayvodam, nostram in presenciam, ad terminum competentem, racionem contradictionis eorum reddituros. Et posthec huiusmodi introductionis et statucionis |19| seriem cum contradictorum et evocatorum, si qui fuerint, ac vicinorum et conmetanorum qui eidem statucioni intererunt nominibus, termino que assignato, nobis amicabiliter rescribatis. Datum Bude in festo Visitacionis virginis Marie gloriose, anno domini millesimo quadringentesimo |20| quadragesimo quinto. Et iuxta earum continentias, unacum prenominato Nicolao de prescripta Isaka, homine eiusedem domini palatini, per ipsum de curia regia ad infrascripta statucionem faciendam specialiter transmissis, nostrum hominem, videlicet honorabilem virum magistrum Blasium |21| Waswary dictum, socium et concanonicum nostrum, ad eandem exequendam, nostro pro testimonio

transmisimus fidedignum. Qui exinde ad nos reversi, nobis uniformiter retulerunt eomodo, quomodo ipsi in festo beate Marie de Nive proxime preterito, ac aliis diebus sufficientibus, [22] ad facies castri Mwnkach vocati in comitatu de Beregh existentis villarumque videlicet Mwnkach ex utraque parti fluvii Lathorcha, Deda, Janosy, Gwth, Gaath, Swethe, Kerepecz Ducalis, Lwchka, Rakos, Iwany, Rwzkoch, Laho, Kaydano, Loqua, Hobenthe, Presthalfalwa, Baardfalwa, [23] Egregywyfalw, Salfalwa, Sthanfalwa, Kerepecz Walachialis, Hathmen, Zenthfalwa, utraque Dragobrathfalwa, Hardanocz, Medenache, Kwsnycha et Kereczke vocatarum, vicinis et conmetaneis eiusdem ac eorundem et earundem, videlicet Moiso, Demetrio et Nicolao de Dawydhaza, Thoma, Johanne [24] et Georgio de Posahaza, Stephano de Elechino, Johanne de Fornas, Valentino et Johanne de Kozfalva, Martino et Petro de Kerepezs, consequente die dominico post prescriptum festum beate Marie virginis ad facies opidi Bereg nominati similiter vicinis et conmetaneis eiusdem, videlicet Martino de [25] Langadar, Michaele et Ambrosio de Sarkad, Johanne dicto Kormos, Sandrino, Simone, Paulo et Andrea de Kormos, Ladislao Jakch de Kuossal, sequenteque feria quarta proxima post festum beati Laurency martiris ad facies opidi Lamperthzaz dictum eiusdem vicinis et conmetaneis, [26] videlicet Ladislao et Johanne de Palocz, Nicolao de Kyswarada, Simone de Darocz, Martino, Georgio et Johanne de eadem, Petro de Bwlcz, Gregorio et Johanne de eadem, Paulo et Alberto de Kerecz. Postremoque videlicet sabbato proximo ante festum Assumpcionis Virginis gloriose [27] proxime preteritum, ad facies opidi Vary in dicto comitatu de Beregh existentis et ad dictum castrum Mwnkach pertinentis consimiliter vicinis et conmetaneis eiusdem, videlicet Grisogone de Harabor, Johanne Chathoharabor, Petro, Dominico, Georgio et [28] Martino de Geyerche, Francisco, Andrea et altero Andrea de Borswa inibi legitime convocatis et presentibus, accedendo introduxisset prenominatum magnificem dominum Johannem wayvodam in dominium castri Mwnkach prescripti, necnon opidorum [29] et villarum prenominatorum, aliarumque cunctarum et quarumlibet utilitatum redditiumque et proventium eiusdem castri opidorumque ac villarum prenominatarum quorumque nomine vocatarum statuissentque idem ac eadem et easdem eidem, premisso pignoris titulo, [30] sibi incumbente tenendum, possidendum pariter et habendum, per eundem nullo contradictore apparente legitimis tamen diebus et horis, in faciebus eorundem castri, opidorum et villarum, de huius Regni Hungarie consuetudine moram, pertraxissent, in cuius rei memoriam [31] firmitatemque perpetuam presentes nostras literas privilegiales pendentis et autentici sigilli nostri maioris munimine roboratas eidem duximus concedendas. Datum per manus honorabilis viri magistri Benedicti de Boroh, lectoris ecclesie nostre pretacte

ac socii et concanonici nostri. [32] Tricesima sexta die diei introductionis et statucionis predictarum. Anno domini supradicto. Venerabili ac honorabilibus viris dominis Nicolao Bodo electo, Emerico de Sirmio cantore, Nicolao Barius dictis custode, Stephano de Nezmel et Georgio de Zador, decanis ecclesie [33] nostre prefate existentibus. Quibus exhibitis et presentatis, quia eedem litere factum ut premittitur dictorum castrorum Mwnkach, Ersomlyo vocatorum, necnon opidorum Zathmar, Nempthy et Banya, alionomine Rivulidominarum, Debreczen et Bezermen appellatorum, ac pertinenciarum [34] eorundem tangentes et concernentes, prefatam dominam Beatricem in certa sui parte concernentes agnoscebantur. Ideo nos tenores earundem literarum de verbo ad verbum, sine diminucione et augmento aliquali, transscribi et transsumpti presentibus que literis nostris privilegialibus inseri facientes [35] eidem domine Beatrici, iuris sui ad cautelam duximus concedentes communi iusticia suadente. Datum Bude, predicta sexto die festi beati Martini episcopi et confessoris, termini scilicet prenotati. Anno domini milesimo quinigesimo sexto.

Lecta cum tenore per magistrum Werbewczy

На полеђини:

Transsumptus ex iudicio super statutoriis ad castra Mwnkach et Ersomlyo ac oppida Zathmar, Nempthy et Banya, alio Rivulidominarum, ac Debreczen et Bezermen etc. pro domina Beatrice etc. Anno 1506. Registrata 23.

Превод друге повеље

Од 1. до 20. реда садржај друге повеље идентичан је садржају прве (редови 1–24); стога доносимо само превод другог дела документа (од 20–33. реда):

... И у складу са садржајем истог (писма), заједно са напред именованим Николом од наведене Ижаве, човеком истог господина палатина, који га је са краљевског двора посебно послао да спроведе доле описано увођење у посед, послали смо нашег човека, на име часног магистра који се зове Блаж Вашвари, друга и саканоника нашег, тамо испред нас за веродостојно сведочење. Они, када су се оданде нама вратили, једнообразно су нас известили да су на протекли празник

Блажене Марије Снежне,¹³² и током других одговарајућих дана, испред тврђаве зване Мункач, која се налази у Берешкој жупанији, и испред села, која се наине зову: Мункач на обе обале реке Латорице,¹³³ Деда,¹³⁴ Јаноши,¹³⁵ Гут, Гат,¹³⁶ Свете,¹³⁷ Војводски Керепец,¹³⁸ Лучка,¹³⁹ Ракош,¹⁴⁰ Ивањи,¹⁴¹ Рускоц,¹⁴² Лахо,¹⁴³ Кајдано,¹⁴⁴ Локва,¹⁴⁵ Хобенте,¹⁴⁶ Престалфалва,¹⁴⁷ Бардфалва,¹⁴⁸ Егрегиујфалу,¹⁴⁹ Салфалва,¹⁵⁰ Станфалва,¹⁵¹ Влашки Керепец,¹⁵² Хатмен,¹⁵³ Сентфалва,¹⁵⁴ обе Драгобратфалве,¹⁵⁵ Харданоц,¹⁵⁶ Меденце,¹⁵⁷ Кушница¹⁵⁸ и Керецке,¹⁵⁹ пред суседима и сумеђницима исте (тврђаве) и истих (села), наине Мојсијем, Димитријем и Николом од Давидхазе,¹⁶⁰ Томом,

¹³² 5. августа 1445. године.

¹³³ Река Латорица протиче кроз Мункач (Мукачево), средњовековно подграђе истоимене тврђаве. Латорица са Ондавом чини реку Бодрог, притоку Тисе.

¹³⁴ Дијда, северозападно од Берегова.

¹³⁵ Северно од Берегова.

¹³⁶ Оба насеља су јужно од Мукачева, северно од Берегова.

¹³⁷ Неубицирано.

¹³⁸ Верхниј Коропец, источно, или Нижниј Коропец, јужно од Мукачева.

¹³⁹ Велики Лучки, западно од Мукачева.

¹⁴⁰ Ракошино, западно од Мукачева.

¹⁴¹ Иванивци, северозападно од Мукачева.

¹⁴² Руске, северозападно од Мукачева.

¹⁴³ Лохово, северно од Мукачева.

¹⁴⁴ Кајданово, северозападно од Мукачева.

¹⁴⁵ Лавки (Lóka), северно од Мукачева?

¹⁴⁶ Непознато.

¹⁴⁷ Пистрјалово (Pisztraháza), југоисточно од Мукачева.

¹⁴⁸ Барбово (Bárdháza) југоисточно од Мукачева.

¹⁴⁹ Берегујфалу, североисточно од Берегова.

¹⁵⁰ Непознато. Можда Сваљава (Zolwa, Zolua) североисточно од Мукачева?

¹⁵¹ Станово, источно од Мукачева.

¹⁵² Верхниј Коропец, источно или Нижниј Коропец, јужно од Мукачева.

¹⁵³ Хатмег (Загатје), источно од Мукачева.

¹⁵⁴ Непознато.

¹⁵⁵ Доробратово, југоисточно од Мукачева.

¹⁵⁶ Арданово, југоисточно од Мукачева, између Доробратова и Мидјанице.

¹⁵⁷ Мидјаница, југоисточно од Мукачева, западно од Иршаве.

¹⁵⁸ Североисточно од Иршаве, источно од Мукачева.

¹⁵⁹ Керецки, поред Кушнице, са северозападне стране.

¹⁶⁰ Породица носи племићки предикат према свом поседу Давидхазе, сада Давидково поред реке Латорице, западно од Мукачева.

Јованом и Георгијем од Пошахазе,¹⁶¹ Стефаном од Елехина,¹⁶² Јованом од Форнаша,¹⁶³ Валентином и Јованом од Козфалве,¹⁶⁴ Мартином и Петром од Керепеца;¹⁶⁵ затим у недељу после наведеног празника Блажене Девице Марије,¹⁶⁶ пред суседима и сумеђницима вароши зване Берг,¹⁶⁷ наиме Марином од Лангадара,¹⁶⁸ Михаилом и Амброзијем од Шаркада,¹⁶⁹ Јованом званим Кормош, Сандрином, Симоном, Павлом и Андријом од Кормоша,¹⁷⁰ Ладиславом Јакчем од Кушаља;¹⁷¹ и затим у прву среду после празника светог мученика Лаврентија,¹⁷² пред суседима и сумеђницима вароши зване Ламбертсас,¹⁷³ наиме Ладиславом и Јованом од Палоца,¹⁷⁴ Николом од Кишварде,¹⁷⁵ Симоном од Дароца, Мартином, Ђорђем и Јованом од

¹⁶¹ Такође припадници локалне племићке породице. Село Пошахаза, сада Павшино, је поред Мукачева, са југозападне стране.

¹⁶² Није ми познато која је личност у питању.

¹⁶³ Можда је то Јован Фарнаши, који је 1453. године био угочки поджупан? Уп. Р. Engel, *Archontológia II*, 73. Село Форнаш је јужно од Мукачева.

¹⁶⁴ Нису познати.

¹⁶⁵ Ни о њима нема посебних података; извесно су у сродству са Варнавом Керепецијем, вицемагистром краљевих ставилаца 1429. године: Р. Engel, *Archontológia II*, 47, 127.

¹⁶⁶ 8. август 1445. године.

¹⁶⁷ Сада Велики Береги, североисточно од Берегова. Уп. D. Csánki, *Magyarország I*, 411; G. Györffy, *Történeti földrajz I*, 530-532.

¹⁶⁸ Непознат. Лонгодар је пуштара код Берегова.

¹⁶⁹ Михаило (пом. 1417-1454) и Амброзије (пом. 1430-1472), синови Станислава из породице Долхаји. Имали су и брата од стрица Михаила (пом. 1454): Р. Engel, *Genealógia*, tab. *Dolhai*.

¹⁷⁰ По свему судећи, у питању су чланови породице Ормош: Р. Engel, *Archontológia II*, 178; idem, *Genealógia*, tab. *Csicseri 2. Ormos (csicseri, komorói)*.

¹⁷¹ У обзир долази више чланова великашке породице Јакчи (Кушаљи), првенствено Ладислав син Ђорђа (пре 1406-1449), ердељски војвода 1440-1441; његов истоимени син (пом. 1432-1459) и синовац, Ладислав син Јована (пом. 1425-1444): Р. Engel, *Archontológia II*, 112; idem, *Genealógia*, tab. *Jakcs(i) (kusalyi)*.

¹⁷² 11. август 1445. године.

¹⁷³ Ламбертсас или Бергсас је данашње Берегово поред мађарско-украјинске границе: D. Csánki, *Magyarország I*, 411; G. Györffy, *Történeti földrajz I*, 532-533.

¹⁷⁴ Ладислав Палоци, син Емериха (1411-1470), берешки жупан, надзорник краљеве коњушнице (1438-1439), уншки жупан 1439-1446. и краљевски судија 1446-1470; његов брат од стрица Јован, син палатина Матије Палоција (пре 1436-1461), такође жупан жупаније Унг 1444-1454. године и магистар вратара 1453. године: Р. Engel, *Archontológia II*, 185; idem, *Genealógia*, tab. *Pányoki rokonság I. Pálóci*.

¹⁷⁵ Никола Вардаји, син Доминика (1391-1446), надзорник краљичине коњушнице 1424-1426, чонградски (1427-1429) и саболчки жупан (1435-1440): Р. Engel, *Archontológia II*, 254.

истог Дароца,¹⁷⁶ Петром од Булча, Григоријем и Јованом од истог Булча,¹⁷⁷ Павлом и Албертом од Кереча,¹⁷⁸ и у наредну суботу, на име пред празник Успења Славне Девике,¹⁷⁹ испред вароши Вари,¹⁸⁰ која се налази у реченој Берешкој жупанији и припада реченој тврђави Мункач, такође пред њеним суседима и сумеђницима, на име Гресогоном од Харабора, Јованом од Чатохарабора,¹⁸¹ Петром, Домиником, Ђорђем и Мартином од Гејерце,¹⁸² Фрањом, Андријом и другим Андријом од Боршове,¹⁸³ тамо законито позваним и присутним, приступајући увели напред именованог племенитог господина војводу Јована у посед наведене тврђаве Мункач, као и вароши и села напред именованих, и свих других добара, прихода и приноса ове тврђаве, и наведених вароши и села, којим год именима називаним, и одредили да их према праву залога држи, поседује и има, без појављивања приговарача у законом прописане дане и часове пред лицем истих, у складу са обичајима овог Краљевства Угарске, због чега смо, за чврсто и трајно памћење, одлучили да издамо ову нашу повељу, оверену због заштите висећим и аутентичним нашим великим печатом. Дано руком часног мужа, маистра Бенедикта од Бороха, лектора наше наведене цркве и друга и саканоника нашег, тридесетшестог дана од поменутог увођења у посед. Године Господње вишеремене. Поштовани и часни мужеви, господа Никола Бодо, изабрани, Емерих Сремац, кантор, Никола звани Баријус, кустод, Стефан од Несмела и Георгије од Задора, декани наше поменуте цркве...

Завршни део ове повеље (33 – 35. ред) идентичан је претходној (39 – 42. ред).

Прочитано у целини од маистра Вербеција

На полеђини: Препис из пресуде о увођењу у посед тврђава Мункач и Ершомљо и вароши Сатмар, Немети и Бања, другачије Ривули Доминарум, и Дебрецина и Бесермења итд, за госпођу Беатрису итд. Године 1506. Унето у регистар 23.

¹⁷⁶ Симон Дароци био је посланик на сабору 1445, Хуњадијев фамилијар 1447. године: P. Engel, *Archontológia II*, 56. Породица носи назив по месту Дароц, сада Берегдароц на мађарској граници са Украјином, западно од Берегова.

¹⁷⁷ Петар Булчуји, син Матије (пом. 1411-1452), посланик на сабору 1447. године из Берешке жупаније: P. Engel, *Archontológia II*, 43.

¹⁷⁸ Није ми познато које су личности у питању.

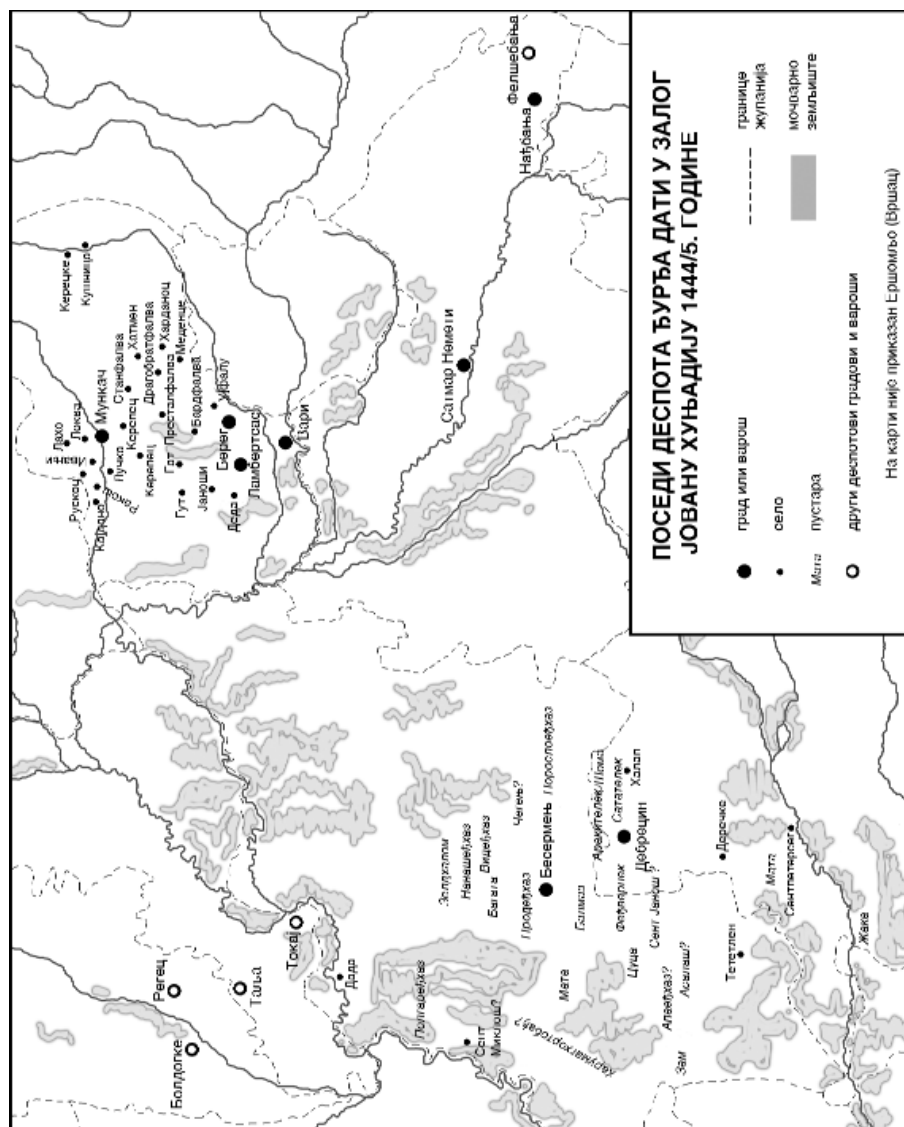
¹⁷⁹ 14. август 1445. године.

¹⁸⁰ Вари на Тиси, на граници Мађарске и Украјине јужно од Берегова: D. Csánki, *Magyarország I*, 412; G. Györffy, *Történeti földrajz I*, 550.

¹⁸¹ Нису познати. Халабор је југоисточно од Варија, на граници са Мађарском.

¹⁸² Нисам успео да пронађем податке о овој породици.

¹⁸³ Боржава, југоисточно од Берегова. О поседима породице Боршоваји уп. D. Csánki, *Magyarország I*, 414, 421.

Aleksandar Krstić

**THE DOCUMENTS ON HUNGARIAN ESTATES
OF DESPOT ĐURAĐ BRANKOVIĆ MORTGAGED TO
JÁNOS HUNYADI IN 1444/1445.**

Summary

This paper presents a critical edition of two Hungarian charters from the State Archives of Hungary (Magyar Országos Levéltár), issued by the judge royal Peter Szentgyörgyi and Bazini in 1506. These charters contain copies of charters issued by the Székesfehérvár chapter in 1445, on the occasion of the introducing János Hunyadi in the possession of the castles Munkács (Mukačeve in Ukraine) and Érsohely (Vršac in Serbia), and the towns of Szatmár, Németi, Nagybánya (Satu Mare and Baia Mare in Romania), Debrecen and Böszörmény (today Hajdúböszörmény in Hungary), together with villages and *praedia* (uninhabited lands) belonging to them. Hungarian king Zsigmond (1387-1437) had donated the majority of these estates to Serbian despot Stefan Lazarević (1389-1427) in 1411. Munkács had become the property of the despot about 1422/3, while Érsohely was in despot's hands before 1431. His successor despot Đurađ Branković (1427-1456) mortgaged these estates to János Hunyadi in 1444/1445, as compensation for military help in the so-called „long campaign“ against the Ottomans (1443-1444). Excluding Vršac, the Serbian ruler had never been able to take back these estates, which became property of the Hunyadi family. King Matthias Corvinus (1458-1490) deprived the Branković family of Vršac and all other possessions in Hungary in the time of Ottoman occupation of Serbia (1458-1459).

Key words: Stefan Lazarević, Djuradj Branković, János Hunyadi, Munkács (Mukačeve), Érsohely (Vršac), Szatmár (Satu Mare), Németi, Nagybánya (Baia Mare), Debrecen, Böszörmény (Hajdúböszörmény).

Чланак примљен: 26. 04. 2011.

Чланак коначно прихваћен за објављивање: 27. 06. 2011.